

Völgyi Réka

Pest legszebb ágyasa és a Vörös Zsuzsa: prostituáltgyilkosságok a bulvársajtóban

A nőtörténelmi kutatások – a nemzetközi tendenciákat követve – az elmúlt évtizedekben Magyarországon is előtérbe kerültek, de a prostitúció történetére vonatkozó elemzések csak a legutóbbi időkben készültek. A nyugati történetírás már az 1980-as években felfedezte a téma jelentőségét, felderítette szereplőit, meghatározta a kutatás irányait. Kiemelkedő társadalomtörténészek vállalkoztak a prostitúció tanulmányozására, többek között Alain Corbin és Judith R. Walkowitz. A közelmúltban Magyarországon is napvilágot láttak tanulmányok, de az alapos, áttekintő társadalomtörténelmi monográfia elkészítése egyelőre várat magára. A rendelkezésre álló kutatási eredmények alapján azonban vázlatos képet alkothatunk arról, hogyan kezelte a sajtó a prostitúció problémáját, s különösen arról, miként tárta az olvasóközönség elé a drámai eseteket. Ebben a tanulmányban nem a prostitúció áttekintő történetével, hanem két – 1925-ben, illetve 1926-ban – Budapesten meggyilkolt nő, egy kitartott szerető, Leirer Amália, illetve egy kalaposnőből lett prostituált, Roscher Zsuzsanna esetével foglalkozom. Mindkét bűntény felkeltette a bulvársajtó érdeklődését, az újságírók rendkívül részletesen tudósítottak a történetekről, vagy inkább azt mondhatnánk, a gyilkossági ügyek lehetőségét adtak a korabeli közönség figyelmének hetekig-hónapokig tartó ébren tartására.

Kulcsszavak: bulvársajtó, bűnözéstörténet, prostitúció, sajtótörténet, szenzáció

Budapest's most beautiful concubine and Zsuzsa the Red: prostitute murders in the tabloid press

Research on women's history, following international trends, has come to the fore in Hungary in the past decades. Analyses of the history of prostitution, however, have only been conducted in recent times. As early as the 1980s, historical studies in the West discovered the importance of the topic, identified its actors, and determined the focus of research. Prominent social historians have undertaken the study of prostitution, including Alain Corbin and Judith R. Walkowitz. Studies have also been published in Hungary, yet a thorough and comprehensive social history monograph is still pending. However, based on the research available, one can form a rough idea of how the press handled the problem of prostitution and how it explored some of the most dramatic cases. This paper does not offer a comprehensive history of prostitution but presents the case of two women murdered in Budapest in 1925 and 1926, including a mistress called Amália Leirer and the hatter-turned-prostitute Zsuzsanna Roscher. Both crimes aroused the interest of the tabloid press, and the journalists reported on what happened in great detail, or rather, the murder cases provided an opportunity for the press to maintain and preserve the attention of the contemporary audiences for weeks or even months.

Key words: history of crime, history of the press, prostitution, sensation, tabloids

Bevezető: módszer és történeti forrás

Mindkét gyilkosság kapcsolódik korábbi kutatásaimhoz, amelyek során öt, hasonlóképp erőszakos halált halt nő történetét dolgoztam fel (Völgyi 2020). A gyilkosságok ismertetése és összehasonlítása során a következő kérdésekre keresem a választ: miként váltak prostituáltakká az áldozatok, hogyan éltek mindennapjaikat? Miként jellemezhető anyagi–gazdasági helyzetük, mennyiben tekinthetők emancipált nőknek? Milyen sztereotip kép élt a róluk a társadalomban? Hogyan reagált a sajtó és a társadalom a bűntényekre? Hogyan jellemezték az áldozatokat és a gyilkosokat a korabeli lapok, illetve hagytak-e nyomot a bűnesetek a populáris kultúrában? Miért éppen ezek a nők lettek áldozatok, munkájuknál fogva miért jelentettek nagyobb kockázati csoportot másoknál?

Azért esett a választásom ezekre az esetekre, mert prostituált-életutakat akartam rekonstruálni és értelmezni. Bár a városegysítés utáni évtizedekben a budapesti prostitúció virágzott, nagyon kevés és szórványos forrás áll a rendelkezésünkre erről a korban meghatározó társadalmi csoportról. A fellelhető levéltári anyag mellett a korabeli sajtó jelent jó kiindulópontot, ugyanis az újságírók gyakran végeztek kutatómunkát, próbálták megismerni az áldozatok társadalmi hátterét, életkörülményeit. Ugyanakkor a sajtóforrásokat – különösen a bulvársajtót – megfelelő kritikával kell kezelni, mert a szenzációhajhász tudósítók és szerkesztők gyakran elrugaszkodtak a valóságtól, túlzó és regényszerű motívumokkal egészítették ki írásaikat, így a valóságos történetek gyakran fiktív elemekkel bővültek. Azt is meg kell azonban jegyeznünk, hogy e cikkek felhasználásával remekül vissza lehet adni a korabeli hangulatot, a gyilkosságok kapcsán felbukkanó, fantasztikus elemekkel kiszínezett valóságot, és azt is, ahogyan a sajtó ezeket a nőket kezelte.

Fontos hangsúlyozni, hogy a prostituáltak hétköznapjai nem azt a csillogó, mulatságokkal, szép ruhákkal és kristálytükrökkel díszített, romantikusan romlott világot idézik, amely sokak képzeletében él, hanem brutális, durva, gyakran erőszakkal összetartott rendszert (lásd Walkowitz 1980). Sokszor elsikkadnak a valódi hús-vér női életutak, a személyes sorsok, a problémák, a választások, amelyeket tömegesen rendelkezésre álló ego-dokumentumok hiányában nehéz rekonstruálni.

A kiválasztott nők történetét mikrotörténeti módszerrel, esettanulmányokként kívánom bemutatni – ahogy azt tettem a fentebb említett öt másik gyilkosság esetében is. Igyekeztem minden, az eset kapcsán megjelent cikket elolvasni, így teljes egészében több szempontból megvizsgálni a történeteket, és rávilágítani arra, hogy adott esetben milyen ellentmondásokat, egy-egy történet kapcsán többféle változatot, különböző elméleteket írtak le vagy állítottak fel a sajtó munkatársai. Dolgozatom tehát elsősorban a sajtóforrásokra támaszkodik, ezek elemzése áll középpontjában. A sajtó felhasználása nem pusztán a korabeli média jobb megértése miatt indokolt, hanem azért is, mert gyakran nem maradtak fenn a bírósági iratok (esetleg azért, mert ilyenek nem keletkeztek, ugyanis nem találták meg a gyilkost). Hogy az esetek nemzetközi kontextusba is helyezzem, a későbbiekben említeni fogok néhány nevezetesebb külföldi (Mary Rogers, Helen Jewett és Hasfelmetsző Jack) és hazai (Végh Verona és Mágnás Elza) esetet is. Hely hiányában részletesen nem fogom ismertetni őket, de szükséges, hogy valamilyen módon némileg össze tudjuk hasonlítani a hazai eseteket az amerikai és az angol gyilkosságokkal és a sajtó, illetve a nyilvánosság rájuk adott reakciójával.

Pest legszebb ágyasa: Leirer Amália

Leirer Amália (lásd az 1. képet) halálát a rokonai jelentették be 1925 februárjában. Amikor családtagjai egy ideje már nem érték el a lányt, a nő apja, Leirer Lőrinc, valamint szeretője, Theodor Kerstens megjelent Amália lakásán. Nem tudtak bemenni, ezért a rendőrséghez fordultak. A hatóság segítségével behatoltak a lakásba, ahol felfedezték a fiatal nő ágyban fekvő holttestét: az áldozat nyakát átvágták. Amália nem érintkezett a szomszédokkal, de azt tudták róla, hogy gyakran meglátogatta egy holland kereskedő, akivel hosszabb utazásokat is tett. Ugyan a szomszédok karácsony óta, azaz több hete nem látták, mégsem gyanakodtak. Mindenki úgy tudta vagy gondolta, hogy Olaszországba utazott.¹

1 Két hónapig feküdt Teréz körúti lakásában egy meggyilkolt lány. *Pesti Hirlap*, 1925. II. 20. 3. o.

1. kép

Forrás: Pesti Hírlap, 1925. II. 20. 4. o.

A lakásban erős szag fogadta a belépőket, a szalonban minden holmi szét volt dobálva. „Kerstens Theodor, amint meglátta fehérbőrű barátnőjének megfeketedett holttestét, görcsös zokogásba tört ki.”² A holttestet ruhátlanul, kibontott hajjal, nagy, megszáradt vértócsában találták meg. Az orvosszakértő megállapította, hogy a nő jobb halántékán hosszú seb volt található, amelyet valamilyen súlyos tárgy okozott, illetve több késszúrást fedezett fel a holttesten. A házmaster szerint december 21-én este 9 és 10 óra között ismeretlen férfi járhatott a lány lakásán. Amália mindig nagyobb pénzösszeget tartott magánál, amelyet holland barátja hagyott ott neki, ezért felmerült, hogy rablógyilkosság történt; a tettes ékszereket és egyéb értéktárgyakat is elvitt.

Amália holttestének felfedezése után több nyomon indultak el a hatóságok. Amint a későbbiekben látni fogjuk, hatalmas energiát fektettek a nyomozásba. Több elmélet és hamis információ látott napvilágot, ami csak fokozta a figyelmet és az indulatokat:

A cinikus, fölényes Budapest egyik napról a másikra megmozdult a gyilkosság hírére és a főkapitányság épülete előtt posztoló rendőrtől kezdve az éjszakai lokálok jól ismert alakjai, mindenki kombinál.³

Kitűnt, hogy a közönség érdeklődése szinte beteges mértékben fokozott a gyilkosság felfedezése óta.⁴

Nem volt egyértelmű, vajon Amália fogadott-e férfiakat szexuális szolgáltatás céljából, vagy felhagyott ezzel, miután a holland kereskedő kitarottja lett. Több tanú, köztük egy régebbi cselédje is elmondta, hogy Amáliának voltak visszatérő férfi látogatói. Ebből arra következtethetünk, hogy egy rendszeres férfi vendége bizonyosan

² Daktiloszkópiai úton keresik Leirer Amália titokzatos gyilkosát. *Magyarország*, 1925. II. 20. 2–3. o.

³ A rendőrség óráról-órára újabb adatok alapján nyomoz a gyilkos után. *Esti Kurir*, 1925. II. 2. 4. o.

⁴ Kusza vallomások és hamis nyomok vezetnek félre a rendőrséget a Teréz-körúti rejtély nyomozásában. *Pesti Hírlap*, 1925. II. 22. 6. o.

volt.⁵ Ezt azonban cáfolták a korabeli sajtóhírek: „Leirer Amália az utolsó éveiben nem volt hivatásos démon”, „Leirer Amália nem volt az a démoni és az éjjeli életet kedvelő nő, akinek az első pillanatokban feltűnt.”⁷ A rendőrkapitányságon megjelent egy pincér, aki azt állította, hogy Amália más férfiakat is fogadott holland barátján kívül. A Pesti Hírlap is azt írja, lehetséges, hogy Amáliának titokban voltak „jó barátai és ismerősei”, de úgy tűnt, amióta Kerstenssel találkozott, nem bonyolódott efféle viszonyokba.⁸ Az Ujság szerint a hatóságok egyetlen nap, 24 óra leforgása alatt harminc férfiról állapították meg, milyen kapcsolatban állt Amáliával. A ház lakóinak egyik fele azt állította, kizárólag Kerstenssel tartott fenn kapcsolatot, a másik csoport szerint sok férfival randevúzott. Régebben egy özvegyasszonynál lakott, vele később is kapcsolatban maradt. Amikor holland barátja nem tartózkodott Budapesten, gyakran az ismerős asszonynál aludt, és nála fogadta a vendégeit. Az asszony volt az, aki „a félvilági nők minden furfangjára kitanította”.⁹ Egy régebbi szállásadónője szerint időnként kimaradt éjszakára, és volt, hogy erősen lefátyolozva jött ki a házból, majd beszállt egy autóba.¹⁰ Az Est felveti, hogy az egyik „titkos barátja” ölhetette meg, akivel viszonya volt, vagy legalább pénzzel támogatta.¹¹

A tetthelyen a rendőrök találnak egy monoklit, és keresték azt a férfit, akivel azon a közös képen látható, amelyet a lakásán találtak. Keresnek továbbá egy másik férfit, aki jelenleg vidéken tartózkodik. A hatóság emberei nagy hangsúlyt fektettek a lakáson talált ujjlenyomatok azonosítására. Az első napokban az is felmerült, talán nő volt az elkövető. Kiterjedt nyomozást folytattak, minden detektív ezzel foglalkozott a főkapitányságon: „Régen juttatott már bűnügy olyan kemény munkát a rendőrségnek, mint a Teréz-körúti rabló-gyilkosság, amelynek rejtelmét még szombatra sem sikerült kideríteni”; „A gyilkosság rejtelmének kibontása már nemcsak a főkapitányság detektívserégét foglalkoztatja, hanem az országos érdeklődés révén a közönség is magánnyomozást végez és így többé-kevésbé részt-vesz a detektívek felderítő, kutató munkájában”.¹²

Később felröppent a hír, hogy a házmestert vagy a fiát gyanúsítják. Bebizonyosodott, hogy Amália december 21-én délelőtt és 22-én este a Zeneakadémián volt, ahol a személyzet jól ismerte őt, és ahonnan egy magas, szőke, tisztí egyenruhás fiatalemberrel távozott. Jelentkezett egy bizonyos Korányi Vilmos fehérnemű-kereskedő, akinél Amália gyakran vásárolt, és elmondta, hogy karácsony előtt találkozott vele a Teréz körúton, ahol egy férfival sétált. Gulyás Lajosné elbeszélte, hogy egy barátnőjével a Rákóczi úton összefutott annak egyik ismerősével, aki nagy táskát cipelt. Vacsorára volt hivatalos, rossz anyagi körülményeire panaszkodott, majd bement abba a házba, ahol Amália lakott.¹³ Egy bérkocsis azt vallotta, hogy karácsony táján egy férfit fuvarozott a Teréz körút 6. szám alá, aki felment a lakásba, és egy csomagot hozott magával, majd a Keleti pályaudvarra hajtatott.¹⁴ Később, miután elkapták a gyanúsítottakat, nem lehetett bizonyítani, hogy ezek az események összefüggésben álltak volna az elfogott férfiakkal.

A gyanú hamar Amália apjára, Leirer Lőrincre terelődött. Ő hívta fel a figyelmet arra, hogy esetleg a házmester fia a gyilkos – mivel utána nyomoztak, így akarta félrevezetni a detektíveket. Az újság szerint feltűnően nyugodt volt, amikor felfedezték a lánya holttestét. „Leirer Lőrinc ajkáról ez a szó hangzott el: »Rechts!« mintha csak kalauzolta volna őket.” Nem akarta megnézni a lánya holttestét, először azt írták, majd amikor mégis megpillantotta, elájult.¹⁵ Nem engedte, hogy kinyissák az ablakot, nehogy tönkremenjen a zongora, mert az fontosabb,

5 Uo.

6 Kerstens Tódor viselt monoklit. *A Nép*, 1925. II. 28. 1. o.

7 Holtpontra jutott a nyomozás a Teréz-körúti rémregény ügyében. *Pesti Hírlap*, 1925. II. 24. 7. o.

8 Amália-Réti-Bébi-Margit útja a nyomorból a pompán át a halálig. *Pesti Napló*, 1925. II. 23. 4. o.

9 Pozitív nyomokon kutatnak Leirer Amália gyilkosa után. *Az Ujság*, 1925. II. 21. 1–2. o.

10 Amália-Réti-Bébi-Margit útja a nyomorból a pompán át a halálig. *Pesti Napló*, 1925. II. 23. 5. o.

11 Monoklis artistát gyanúsítanak Leirer Amália meggyilkolásával. *Az Est*, 1925. II. 21. 1. o.

12 Kusza vallomások és hamis nyomok vezetnek félre a rendőrséget a Teréz-körúti rejtély nyomozásában. *Pesti Hírlap*, 1925. II. 22. 5. o.

13 Uo. 5–6. o.

14 Holtpontra jutott a nyomozás a Teréz-körúti rémregény ügyében. *Pesti Hírlap*, 1925. II. 24. 7. o.

15 Leirer Amáliát titokzatos módon megölték és kirabolták Teréz-körúti lakásán. 8 *Órai ujság*, 1925. II. 20. 1. o.

mint a lánya. Azonnal el akarta temetni a lányát, megzavarta a halottszemlét. A rendőrségnek egyre gyanúsabb lett, felmerült, hogy esetleg ő a gyilkos.

Amikor a rendőrség gyanúja Leirer Lőrincre terelődött, az újságok rendkívül negatív képet festettek róla. Elővették nőügyeit, felsorolták szeretőit, előbányászták az eseteket, amikor összetűzésbe keveredett a hatóságokkal, a bírósággal és a családjával. Minden tettét gyanúsak állították be, de nem találtak indítékot. A sajtó szerint az első felesége halála is az ő lelkén száradt. A nő belehalt második gyermekük születésébe, de ebben valójában semmi különösebben gyanús nem volt, hiszen az orvosok már korábban figyelmeztették, nem szülhet többet, mert az veszélyes számára.¹⁶

Amália apja állítólag lobbanékony, erőszakra hajlamos ember volt, aki a legtöbb családtagjával megszakította a kapcsolatot. Házkutatást is tartottak nála, de nem találtak semmit, kivéve egy kést, amelyen rozsdaszerű foltok voltak. Luis Mária azt vallotta, hogy angol tapaszt ragasztott Lőrinc homlokára, mert véres, karmolt seb éktelenkedett rajta. Amália lakásán találtak egy ilyen doboz tapaszt, éppen ebből a típusból, ráadásul egy tapaszt hiányzott. Leirer Lőrincet alaposan kihallgatták, de semmilyen használható információt nem adott.¹⁷ Előadott egy történetet egy török pasáról, akivel a lánya Konstantinápolyban ismerkedett meg. Azt állította, ő végig úgy hitte, a pasa szöktette meg Amáliát.

Felmerült, hogy Lőrinc „nem megfelelő” ajánlatokat tett a lányának, „amelyek már a büntető törvénykönyvbe ütköznek”.¹⁸ Ezt a Pesti Napló is leírja: Amália panaszkodott, hogy „apja szerelmével üldözi”.¹⁹ Egyik lánya még öngyilkosságot is megkísérelt miatta.²⁰ A lapok erősen hatásvadász címek alatt írtak az esetről: „Szerelmi viaskodás közben gyilkolta meg leányát Leirer Lőrinc”,²¹ „Szerelmi dühében gyilkolt a vérfertőző apa”,²² „Leirer ölhette meg leányát, szekszuális okokból”.²³ Három héttel a bűntény felfedezése után, március 10-én Medvés-Medicó István vizsgálóbíró elrendelte Leirer Lőrinc letartóztatását.²⁴

A „már-már posványosodásnak indult nyomozás” fordulatot vett: március 13-án robbant a hír, amely szerint egy kilenc tagú betörőbanda egyik tagja követte el a gyilkosságot. Elfogásuk története némileg zavaros: sok rejtélyes, szenzációhajhász elemmel tarkított cikk látott napvilágot az ügy kapcsán. Elsőként egy fogoly jelentette a királyi ügyésznek, hogy a gyilkos egy Bolla nevű fogolytársa, de ekkor még semmi sem történt. A rendőrség biciklitolvajlásért letartóztatta Saguly Ferenc és Bolla József szerelőket. Saguly a letartóztatás után mindenáron meg akarta látogatni a feleségét, ezért vallomást tett a Leirer-féle gyilkosságról. Elmondta, hogy a bűntényt egy Rakovszky nevű betörő követte el, aki őt és Bollát használta fel arra, hogy az elrabolt tárgyakat eltüntessék. Ő volt az az ember, akit néhány héttel korábban a tűzoltók szedtek le a Ferenc József-hídról, mert örültséget szimulálva úgy tett, mintha öngyilkos akarna lenni. Az ékszerek végül a Dunából kerültek elő. Egy Pödör Gyula nevű férfi is benne volt az ügyben, aki a gyilkosság után felmászott a Turulmadárra, és azt kiabálta: „Látom kék szemét! Vigyázzatok az ékszerekre!” Bár az, hogy pontosan mit kiabált, több változatban is fennmaradt, egyik verzió sem tűnik reálisnak. Közben kiderült, hogy Rakovszky és Pödör ugyanaz a személy. Az ékszerek másik részét végül Cegléden elásták, a bőröndöt a lopott értékekkel Pödör lakásán rejtették el.²⁵ Az is kiderült, hogy a három férfi a balassagyarmati kórházban ismerkedett meg egymással.

16 Leirer tagad. *Pesti Napló*, 1925. III. 4. 1–3. o.

17 Szerelmet – és nem ezüstöt – akart rabolni Leirer Amália gyilkosa. *Pesti Napló*, 1925. III. 11. 1. o.

18 Leirer Lőrinc küzdelme a detektívek keresztkérdéseivel. *Pesti Hírlap*, 1925. III. 4. 4–7. o.

19 Szerelmet – és nem ezüstöt – akart rabolni Leirer Amália gyilkosa. *Pesti Napló*, 1925. III. 11. 1. o.

20 Izgalmas kihallgatás után őrizetbe vették Leirer Lőrincet. *Az Újság*, 1925. III. 3. 3. o.

21 Szerelmi viaskodás közben gyilkolta meg leányát Leirer Lőrinc. *Esti Kurir*, 1925. III. 11. o.

22 Zolai részletekben bővelkedik a Leirer vizsgálati jegyzőkönyv. *Friss Újság*, 1925. III. 12. 3. o.

23 *Magyarország*, 1925. II. 12. 7. o.

24 Szerelmet – és nem ezüstöt – akart rabolni Leirer Amália gyilkosa. *Pesti Napló*, 1925. III. 11. 1–2. o.

25 Leirer Lőrinc ártatlan! *Friss Újság*, 1925. III. 13. 2. o.

Állítólag Pödör levelet is küldött a rendőrségnek. A Friss Ujságban olvasható: „Tekintetes főkapitányság! Nem Leirer Lőrinc a gyilkos, én öltem meg bosszúból szegény Amáliát. Még egy kicsit élvezem az életet és azután jelentkezem. Aláírás »P«.”²⁶ A szöveget több sajtóorgánium is közölte más-más formában. Egy korábbi cseléd szerint Pödör az előző év márciusában Amália villanyóráját szerelte. Pödört a sajtótudósítás szerint a társai később kicsempészték az elmeógyógyintézetből, majd Csehszlovákiába szökött.²⁷

A bírósági eljárást 1926 áprilisában végül több személy, Okolicsányi László,²⁸ Bolla József,²⁹ Saguly Ferenc³⁰ és két másik férfi ellen indították,³¹ nem gyilkosság, hanem orgazdaság vádjával. Az ügy „Bolla József és társai” néven futott a bíróságon.³² Pödör Gyulát nem vonták eljárás alá, ő ugyanis menekülés közben öngyilkos lett.³³

Végül azt, hogy ki ölte meg Leirer Amáliát, nem tudta megállapítani a bíróság. Okolicsányit három év fegyházbüntetésre, Bollát két évre, Sagulyt egy év börtönre ítélték. A bíróság valószínűsítette, hogy Pödör kezétől halt meg a lány, de ő ekkor már nem volt az élők sorában. A többi gyanúsított esetében pedig nem volt elegendő sem a gyanúok, sem a bizonyíték arra, hogy gyilkossággal vádolják őket.³⁴

Roscher, azaz a Vörös Zsuzsanna

Egy évvel a Leirer-ügy után, 1926. március 25-én újabb rejtélyes halálesetre derült fény. Az áldozatra a Kertész utca 28. alatti Cyklop-garázs egyik kis lakásában találtak rá. Minthogy már napok óta nem látták „Vörös”, azaz Roscher Zsuzsát, a szomszédok szóltak a házmesternek, aki bekopogott a lakásba. Benézett, és észrevette az ágyon fekvő, mozdulatlan nőt, akinek „holtteste oszlásnak indult s a szobába bezárt macska az éhségtől megveszett.”³⁵ Ezután értesítették a posztos rendőrt, és kinyitatták az ajtót. A rendőrök néhány perc alatt a helyszínre értek, és ujjlenyomatot vettek. Először öngyilkosságra gondoltak, de mikor megfordították a holttestet, kiderült, hogy függönyzsinórral fojtották meg, s fuldoklás közben kiköpte a műfogsorát. A gyilkos eredetileg klóretillel vagy etilkloriddal, közismert nevén mustárgázzal kábította el, megpróbálta kirabolni, de az áldozat eközben feltehetően felébredt. Mégsem egyértelmű, vajon rablógyilkosság történt-e. Zsuzsa a gyilkosság előtt panaszkodott, hogy nincs pénze, mégis 500 koronát találtak nála, s a lakás ajtaját kívülről zárták be.

Zsuzsanna esetében először azt gyanították, hogy egy ismerőse gyilkolta meg. Találtak egy pénztári naplót, amelyben minden kiadásait vezette. Ebből kiderült, hogy sok értékét elzalogosította, és szerényen, olcsó ételeken élt. „Az uj esztendő a naplóban ezzel a felírással kezdte: »Mit Gott Helf!«”.³⁶ Nagyon rossz körülmények között tengődött.

Felkerestek egy másik rendőri felügyelet alatt álló nőt, aki elmondta, hogy három másik német nővel szokott összejárni. A házbeliek közül Flóhr Miklósné beszámolt arról, hogy péntek vagy szombat éjszaka egy fekete télikabátos férfival látták a Zsuzsát, mindketten izgatottak – valószínűleg idegesek, indulatosak – voltak. A nő megpróbálta otthagyni az ismeretlen férfit, aki végül utána sietett.³⁷

26 Leirer Lőrinc ártatlan! *Friss Ujság*, 1925. III. 13. 4. o.

27 Egy kilenc tagú betörőbanda egyik tagja követte el a rablógyilkosságot. *Reggeli Hírlap*, 1925. III. 13. 1–4. o.

28 HU BFL VII.101.c 1927/ 8641 László Okolicsányi fegyencörtörzskönyve.

29 HU BFL VII.101.c 1927/ 8399 Bolla József fegyencörtörzskönyve.

30 Neki csak későbbi időszakból maradt fenn rabtörzskönyve: HU BFL VII.101.d 1930/5619 Saguly Ferenc rabtörzskönyve.

31 Az időintervallum miatt személyes adataik védelem alá esnek, ezért a pontos részleteket nem ismertethetem.

32 HU BFL VII. 18. d. 4262/1925 Bolla József és társai orgazdasági ügye.

33 A Leirer Amália-gyilkosság főtárgyalása. *Friss Ujság*, 1926. IV. 28. 2. o.

34 Titok marad, hogy kik ölték meg Leirer Amáliát. 8 *Órai Ujság*, 1926. V. 4. 5. o.

35 Titokzatos körülmények között meggyilkoltak egy magános nőt a Kertész utcában. *Budapesti Hírlap*, 1926. III. 25. 3–4. o.

36 Isten segítségével! (német)

37 Titokzatos körülmények között meggyilkoltak egy magános nőt a Kertész utcában. *Budapesti Hírlap*, 1926. III. 25. 3–4. o.

2. kép

Forrás: *Pesti Napló*, 1926. III. 25. 1. o.

Több gyanúsítottat is kihallgattak: egy gépkocsivezetőt, illetve szóba került egy ismeretlen fiatalember is. Az egyik szomszéd szerint egy francia mérnök a szerelmével üldözte Zsuzsát, és egy titkot is ki akart szedni belőle. A férfival kapcsolatban felmerült a kémkedés gyanúja: állítólag két évvel korábban, 1924-ben Komáromban le is tartóztatták ezért, de később kiderült, hogy ez félreértés volt. A francia mérnökről megállapították, létezését Zsuzsanna feltehetően kitalálta, ugyanis semmilyen bizonyíték nem került elő róla.³⁸ Bartos Gyuláné, az egyik szomszéd a megelőző héten egyik éjszaka egy férfit látott a folyosón, aki újságpapírt szorongatott a hóna alatt. Részletes személyleírást adott róla, elfogták, és kihallgatták. Kiderült, hogy éppen egy másik nőt látogatott meg a házban, akibe szerelmes volt.

Értékelhető kiindulópontként Flór Miksáné vallomását használhatta a rendőrség. Flórné emlékezett a férfirra, aki egy szóváltást követően Zsuzsannát felkísérte a lakásába. A házmester nem emlékszik, hogy kiengedte volna, így valószínűleg kapunyitás után osont ki. A házban és a garázsban egyébként is sok volt a potenciális búvóhely, ráadásul az épület vészkijáráttal rendelkezett. A hatóságok azt is tervezték, hogy kihallgatják az áldozat Limbachban élő édesanyját, akivel levelezésben állt, de azt nem tudjuk, végül sor került-e erre. A rendőrség több nyomot követett párhuzamosan, kerestek egy Leó nevű fiatalembert, és kihallgattak egy 50 éves francia férfit is, de végül ez sem hozott sikert.³⁹

Az áldozat egyik barátnője, Schmidt Anna arról számolt be, hogy volt egy titokzatos gyógyszerész, aki egyszer olyan fájdalomcsillapítót adott neki, amelytől hosszú időre eszméletét veszítette. A gyógyszerész Schmidt állírása szerint a lakásán is megjelent. Olyan változat is napvilágot látott, amely szerint az áldozat abortuszt végzett magán, de mivel erősen vérzett, és elvesztette az eszméletét, a segítője – egy bába vagy egy barátnő – megijedt. A következményektől tartva a segítő gyilkosságnak álcázta a balul végződő magzatelhajtást.⁴⁰

Néhány héttel később már arról cikkezett a sajtó, hogy Zsuzsa valójában öngyilkos lett. Az újságíró szerint a titokzatos gyógyszerészt nem találják, ő a gyilkosság idején eltűnt. Az *Esti Kurir* munkatársa viszont azt derítette ki,

38 A rendőrség teljes apparátussal nyomoz Köhlerné gyilkosa után. *Budapesti Hírlap*, 1926. III. 27. 5–6. o.

39 A Kertész-utcában meggyilkolt asszony utolsó látogatóját keresik. *Pesti Hírlap*, 1926. III. 28. 3–4. o.

40 Új nyomokon keresi a rendőrség a kertészuccai gyilkosság tettesét. *Esti Kurir*, 1926. III. 31. 3. o.

hogy valójában nem tűnt el, sőt gyógyszerértára van a „pesti Csikágóban”. Mindez azonban lényegtelen, hiszen Zsuzsa öngyilkos lett. Állítólag azért, mert a patikus elhagyta egy fiatalabb nőért, amit nem tudott feldolgozni. Erről a férfinak írt állítólagos búcsúleveléből értesült a sajtó. Az újságírók valahogyan azt is kiderítették, hogy egyszer már korábban, másfél évvel a halála előtt megpróbált öngyilkos lenni. Ezt az esetet úgy is magyarázták, hogy a gyógyszerész megpróbálta őt megmérgezni.⁴¹ Később előkerült egy újabb potenciális gyanúsított, egy bizonyos Kilián Béla, de ő sem bizonyult bűnösnek.⁴²

Végül a rendőrség arra a következtetésre jutott, hogy feltehetően nem rablógyilkosság történt, hanem valamilyen egyéb körülmény okozta Zsuzsanna halálát,⁴³ de hogy pontosan mi, azt nem tudták kideríteni. A bűntény meglehetősen rejtélyes. Az áldozatnak nem voltak barátai, ismerősei, a lakásából nem tűnt el semmilyen érték-tárgy, nyomok sem maradtak a gyilkos után. 1925. június 17-én elutazott Bécsbe, de mindössze egy napot tartózkodott ott. A vizsgálat során kiderült, hogy a klóretil nem volt alkalmas arra, hogy elkábítsák vele Zsuzsannát. A sajtó állítása szerint a nő súlyos idegbetegségben szenvedett, több hisztériás rohama volt, de erre az újságok híresztelésein kívül semmilyen egyéb bizonyíték nincs. A lapok arról is beszámoltak, hogy az utolsó időkben Zsuzsanna nem kávéházakban, éttermekben keresett kuncaftokat, hanem egyre romló állapota miatt inkább a Nyugati pályaudvaron és a környező utcákban próbált alkalmi kapcsolatokat teremteni.⁴⁴

Az ügyet végül a rendőrség nem tudta lezárni. Évekkel később, 1936-ban hét másik megoldatlan gyilkossággal együtt újra elővették.⁴⁵

A prostituált áldozatok

Amália a halálakor 26 éves, szőke-vörösre festett hajával feltűnően szép, magas lánynak számított. Római katolikus vallású volt, a Váci utcai leánygimnáziumba járt. Zárdában is tanult, különbözeti vizsgát tett. Apja neve Leirer Lőrinc – a Pesti Napló egyik első tudósításában a név helyesen szerepel. Másutt Leirer Lóránt gazdag föld- és házbirtokost neveztek meg apaként – tévesen.⁴⁶ Az Est pedig Leirer Samu második házasságából született lányának titulálta – szintén tévesen.⁴⁷ A zavart az okozhatta, hogy halálakor Amália nem tartotta a kapcsolatot a családjával. Szülei kiskorában elváltak, ezután az anyjával élt, de az asszony később rossz viselkedése miatt elküldte otthonról. Egyes újságok Amáliát haszonlesőnek állították. A Pesti Napló szerint miután az anyja elküldte a háztól, férfikkal élt együtt, a párválasztásban az anyagi javak játszottak elsődleges szerepet. Volt egy vőlegénye is, aki iránt csak addig mutatott vonzalmat, amíg ki nem derült, hogy a férfi nem kapja meg a várt nagy örökségét.⁴⁸ Egy időben a lány irodistaként dolgozott egy autókereskedésben.⁴⁹

Roscher Zsuzsa a halálakor 38 éves volt. Mozgalmas vagy inkább zaklatott életút állt mögötte. A szászországi Limbachban született, római katolikus vallású német állampolgár volt.⁵⁰ 1909-ben férjhez ment, de a házasság – házasságtörés miatt – válással végződött. Ezután az asszony Bécsbe költözött. Állítólag beismerte a házasságtörés tényét, és végül nemcsak a férje, de a szeretője is elhagyta. 1917-ben áttelepült Budapestre, és kibérelt egy üzlethelyiséget az Erzsébet királyné szálló épületében, ahol kalapszalont működtetett. Szerelmi kapcsolatba

41 A vörös Zsuzsát valószínűleg nem gyilkolták meg, mert halála előtt levélben jelentette be öngyilkosságát barátjának. *Esti Kurir*, 1926. IV. 30. 9. o.

42 Vörös Zsuzsanna meggyilkolásával a csonkaujju Mika Károlya betörőt gyanúsítják. *Friss Ujság*, 1926. IV. 3. 1. o.

43 A rendőrség teljes apparátussal nyomoz Köhler né gyilkos után. *Budapesti Hírlap*, 1926. III. 27. 5–6. o.

44 Miért utazott Köhler Ottóné múlt év június 17-én egy napra Bécsbe? *Pesti Napló*, 1926. III. 27. 5–6. o.

45 Nyolc rablógyilkosság tetteit keresi a rendőrség. *Pesti Napló*, 1936. IV. 19. 6. o.

46 Karácsony előtti vasárnap éjjel szúrta le Leirer Amáliát ágya előtt egy ismerőse. *Pesti Napló*, 1925. II. 20. 1. o.

47 Meggyilkoltak egy gazdag félvilági nőt a Teréz körúton. *Az Est*, 1925. II. 20. 1. o.

48 Amália-Réti-Bébi-Margit útja a nyomorból a pompán át a halálig. *Pesti Napló*, 1925. II. 23. 5. o.

49 Karácsony előtti vasárnap éjjel szúrta le Leiere Amáliát ágya előtt egy ismerőse. *Pesti Napló*, 1925. II. 20. 6. o.

50 Titokzatos körülmények között meggyilkoltak egy magános nőt a Kertész utcában. *Budapesti Hírlap*, 1926. III. 25. 3–4. o.

került egy férfival, de az később elhagyta. Zsuzsa az első években a Ráday utcában lakott, de később kiköltözött az ottani lakásból, és az üzletében élt. Több férfi látogatója is akadt, emiatt kilakoltatták az Erzsébet királyné szállóban lévő üzletéből. Ezután Pesterzsébeten vásárolt házat, amelyet később eladott, de a pénzt haláláig sem kapta kézhez. Ezután ismét Budapesten lakott.⁵¹ Rikító sárgás-vörösre festette a haját, emiatt hívták a házbeliek Vörös Zsuzsannának.⁵²

Az estek elemzése a bulvársajtó tükrében

A gyilkosságokról számos újságcikk született, ezek feldolgozásával és összehasonlításával jól vizsgálható, hogy a különböző sajtóorgánumok hogyan, milyen stílusban tálalják a történeteket, mit helyeznek a középpontba a kezdetkor, illetve a későbbiekben, az ügy előrehaladtával. Érdekesesek a címadások, az, hogy miként próbálják az újságírók megragadni az olvasók figyelmét. Efféle sajtóelemzés természetesen csak akkor lehetséges, ha egy adott bűntényről sok írás maradt fenn, illetve kiegészítésként és összevetésként jól használhatóak a kortársak beszámolóí, nézetei.

A bulvársajtó kezdetét Magyarországon 1896-ra, az Esti Ujság megjelenésére datálják (Perényi 2012: 238). A századfordulóhoz közeledve a társadalmi változások a sajtóra is hatással voltak, megváltoztak az olvasók igényei. Jelentős mértékben megnőtt az olvasni tudók száma, ami maga után vonta a lapok példányszámának emelkedését. A 20. század elején a fővárosban már 39 napilap jelent meg, míg néhány évvel korábban, a millennium idején, 1896 januárjában ennek kevesebb mint a fele, mindössze 17 (Márkus 1977: 43–44). A cikkek témáinak aránya is változott: egyre nagyobb terjedelemben közöltek – és ez fontos szempontunkból – bűnügyi, rendőri és bírósági híreket (Márkus 1977: 54). A század végén már szinte minden napilapnak volt bűnügyi rovata (Perényi 2012: 203).

A prostituáltgyilkosságok és a hozzájuk kapcsolódó „bulvárhisztéria” már korábban is ismeretesek voltak, külföldön és idehaza egyaránt. Gondoljunk csak a budapesti Végh Verona⁵³ és Mágnás Elza⁵⁴ esetére, vagy a New York-i Helen Jewett⁵⁵ és Mary Rogers⁵⁶-gyilkosságokra az Egyesült Államokban. Természetesen a hírhedt londoni Hasfelmetsző Jack bűnténysorozata is óriási médiafigyelmet kapott.⁵⁷ Mindegyik gyilkosságról rengeteg tudósítás, újságcikk látott napvilágot, a korabeli média valósággal ontotta a véresnél véresebb, szenzációhajász írásokat az esetekről.

A fenti két halálesettel és különösen Leirer Amália ügyével – a gyilkosság szövevényessége miatt – különösen sokat foglalkozott a bulvársajtó. A Roscher-féle historiánál is hasonlóan intenzív érdeklődést figyelhetünk meg, de mivel ott nem sikerült megfejteni, mi történt valójában, bár sok elmélet látott napvilágot, az ügy végül elhalt, a tudósítások „kikoptak” a lapokból. A beszámolók – főleg a bűntettek felfedezése utáni első napokban – rendkívül részletezőek, akár két-három oldalnyi hosszúságúak is lehetnek, és az érintettek személyi adatait, élettörténeteit, a gyilkosság és a helyszín pontos leírását, az elrabolt és a gyilkos által ott felejtett tárgyakat, a kirendelt nyomozókat, az első körben gyanúsított személyek személyleírását is közreadják, tehát viszonylag pontosan tudjuk rekonstruálni a történetek menetét – az információk megfelelő kritikai kezelésével.

51 Még mindig nincs nyoma a Kertész-utcai gyilkosnak. *Pesti Hírlap*, 1926. III. 27. 3–4. o.

52 Bartos Gyuláné, a Cyklop-ház egyik lakója szombat éjszaka látta a menekülő rablógyilkost. *Friss Ujság*, 1926. III. 25. 3. o.

53 Végh Veronát és unokahúgát 1885-ben ölte meg Balentics Imre, pusztán azért, mert a nő visszautasította közeledését (Mátay 2003).

54 Mágnás Elza holttestét 1914-ben fedezték fel egy ládában a Margit-rakparton. Házvezetőnője, Kóbori Rózsi és szeretője ölte meg (Perényi 2014).

55 Jewett különösen kegyetlen halált halt Richard P. Robinson keze által 1836-ban, aki többször fejbeverte egy éles tárggyal, majd rágyújtotta a szobát (Cohen 1990).

56 Rogers testét 1842-ben találták meg a Hudson folyóban. Megverték, megkötözték és megerőszakolták. Gyilkosát sosem találták meg (Srebnick 1997).

57 A Hasfelmetsző történetéről számos kitűnő történeti feldolgozás született. Ezek között az egyik legjobb elemzést lásd Walkowitz (1992: 191–228).

Kezdetben ezek az írások a következő szalagcímekkel jelentek meg: „Meggyilkoltak egy gazdag félvilági nőt a Teréz körúton”,⁵⁸ „Két hónapja fekszik meggyilkoltan Teréz körúti lakásán egy holland gazdag úr barátnője”,⁵⁹ „Meggyilkolták Pest legszebb ágyasát”,⁶⁰ „Borzalmas rablógyilkosság a Kertész-uccában”,⁶¹ „Rejtélyes nagyvárosi rémdráma a Körút mögött”,⁶² „Öt nap óta feküdt lakásán meggyilkoltan egy artistanő”,⁶³ „Titokzatos körülmények között meggyilkoltak egy magános nőt a Kertész utcában”.⁶⁴ Egyszerű, figyelemfelkeltő, olykor sokkoló címekről van szó, amelyek többnyire a gyilkosság típusát és az elkövetés helyszínét közlik. Megfigyelhető, hogy az 1920-as években már hosszabb, több információt közlő címeket választanak a szerzők, amelyekben az áldozat félvilági foglalkozása – finom megfogalmazásban – felfedezhető.

Esetenként más, korábbi gyilkosságokra is utalnak a szalagcímekben. Leirer Amália kapcsán az *Esti Kurir* ezzel a címmel jelent meg: „Megisméltődött Mágán Elza esete. Két hónapja fekszik meggyilkoltan Teréz körúti lakásán egy hollandi gazdag úr barátnője.”⁶⁵ Itt valószínűleg azért ezzel és egy másik meggyilkolt prostituált nő esetével vontak párhuzamot, mert az Elza- és az Amália-ügy körülményei hasonlóak voltak: mindketten gazdag férfi kitartottjai voltak, nem az utcán keresték a kenyerüket. A többi nővel ellentétben nem szerény körülmények között tengődtek, hanem viszonylagos jólétben éltek. Roscher Zsuzsanna halálakor ezzel a címmel jelent meg az *Esti Kurir*: „Újabb Leirer Amália- eset a VII. kerületben”.⁶⁶ Ez nem meglepő, ugyanis a két gyilkosság között mindössze egy év telt el, és Amália esetében még folyamatban volt a rendőrségi vizsgálat. Némi hasonlóság is felfedezhető a bűntények között: mindkét áldozat holttestét csak napokkal – hetekkel – a halála után fedezték fel.

Arra is van példa, hogy a szerző egy másik, az esetekhez közvetlenül nem kapcsolódó gyilkosság felelevenítésével kezdi a cikket:

Még el sem múlt az a kínos borzongás az idegeinkből, amit a Tölgyfa-utcai borzalmas rabló-gyilkosság rémtörténete okozott, máris újabb, a hátborzongató ponyvaregényekre emlékeztető szörnyű rablógyilkosság titka került napvilágra. A főváros kellős közepén, a Teréz-körút 6. számú házban.⁶⁷

Idővel a beszámolók rövidültek: csak néhány sornyi vagy bekezdésnyi terjedelemben írtak az újságok a bűnesetekről, kivéve, ha valamilyen nagyobb horderejű fejlemény történt, például úgy tűnt, elfogták a gyilkost, illetve amikor megkezdődtek a bírósági tárgyalások. Az áldozatok általában csak addig voltak érdekesek, amíg nem találták meg az elkövetőt vagy elkövetőket. Azután már csak a tettesek elfogásának körülményeivel, személyiségeivel, majd a bírósági tárgyalással foglalkoztak az újságírók – általában csak az első fokú eljárás kapott nagyobb sajtófigyelmet. Összességében azt mondhatjuk, hogy az ügyek előrehaladtával az áldozatról az elkövetőre vagy elkövetőkre, vagy az éppen aktuális, fontosabb részletekre összpontosult a médiafigyelem: „Zolai részletekben bővelkedik a Leirer vizsgálati jegyzőkönyv”,⁶⁸ „Egyre rejtélyesebb lesz a kertész-uccai gyilkosság”,⁶⁹

58 Meggyilkoltak egy gazdag félvilági nőt a Teréz körúton. *Az Est*, 1925. II. 20. 1. o.

59 Két hónapja fekszik meggyilkoltan Teréz körúti lakásán egy holland gazdag úr barátnője. *Esti Kurir*, 1925. II. 20. 3. o.

60 Meggyilkolták Pest legszebb ágyasát. *Friss Ujság*, 1925. II. 20. 1. o.

61 Borzalmas rablógyilkosság a Kertész-uccában. *Friss Ujság*, 1926. III. 25. 1. o.

62 Rejtélyes nagyvárosi rémdráma a Körút mögött. *Pesti Napló*, 1926. III. 25. 1. o.

63 Öt nap óta feküdt lakásán meggyilkoltan egy artistanő. *Uj Barázda*, 1926. III. 25. 3. o.

64 Titokzatos körülmények között meggyilkoltak egy magános nőt a Kertész utcában. *Pesti Hírlap*, 1925. II. 20. 3–5. o.

65 Megisméltődött Mágán Elza esete. Két hónapja fekszik meggyilkoltan Teréz körúti lakásán egy hollandi gazdag úr barátnője. *Esti Kurir*, 1925. II. 20. 3. o.

66 A Cyklop-garage egyik lakásában klórral elkábítottak és a függöny zsinórával megfojtottak egy harmincöt év körüli volt artistanőt. *Esti Kurir*, 1926. III. 25. 3. o.

67 Két hónapig feküdt Teréz-körúti lakásában egy meggyilkolt leány. *Pesti Hírlap*, 1925. II. 20. 3. o.

68 Zolai részletekben bővelkedik a Leirer vizsgálati jegyzőkönyv. *Friss Ujság*, 1925. III. 12. 3. o.

69 Egyre rejtélyesebb lesz a kertész-uccai gyilkosság. *Ujság*, 1926. III. 27. 3. o.

„Százötven detektív hajszoja a rablógyilkost”,⁷⁰ „Hatvan detektív hajszoja Köhler Zsuzsa gyilkosát”,⁷¹ „Leirer Lőrinc ártatlan!”,⁷² „Okolicsányira súlyosan terhelő vallomások hangzottak el a tanúkihallgatások során”.⁷³

A cikkek olvasása során mindössze egyetlen, az áldozat szempontjából rosszindulatú újságírói megjegyzéssel találkoztam. Roscher Zsuzsannáról „Rosszparfümös kis porosz nő a Dunakorzón”⁷⁴ címmel jelent meg egy tudósítás. Azt mondhatjuk, hogy az újságírók előítéletektől mentesen számolnak be az eseményekről, nem jellemző az áldozathibáztatás, nem keresnek összefüggést a meggyilkolt prostituáltak megélhetése és tragikus végzete között. Ugyanakkor érzékelhető egyfajta változás. Az 1920-as évekre az újságcikkek stílusa, a prostituáltakról való írásmód – ha lehet – a korábnál elfogulatlanabb, kevésbé lekezelő. Ebben felfedezhető a nőkép évtizedek alatt bekövetkezett megváltozása, az emancipáció és a prostitúció iránti attitűd átalakulása, elfogadóbbá válása. Ezek a nők már teljesen az önállósodás útjára léptek, magukat tartották el, egyedül éltek, dolgoztak. A családjuk gyakran nem volt mellettük, hiszen sokuk vidékről költözött fel a fővárosba, hogy pénzt gyűjtsön, vagy a családját segítse.

Ha az elkövetőt nem sikerült elfogni, egyszerűen elsikkadt az ügy, a média „megfeledkezett” az esetről. Akkor jelent meg csupán egy-egy rövidebb cikk, amikor felbukkant egy újabb lehetséges gyanúsított. Arra is volt példa, hogy a szövevényes gyilkosságok évekre feledésbe merültek.

Időnként – a bulvársajtóra jellemzően – felbukkantak regényes, nehezen hihető események. Roscher Zsuzsanna állítólag így írt az édesanyjának küldött egyik levelében:

Hol van az megírva, hogy te halnál meg előbb, ez fordítva is lehet. Lehetséges, hogy a budapesti rendőrség egyszer az én halálom hírért közli veled, hiszen már minden előfordult. Sorsunkat nem határozhatjuk meg előre. Mindannyian Isten kezében vagyunk.⁷⁵

Hasonlóan regénybe illő fordulat, hogy a gyilkosság helyszínén megjelent Amália régi szeretője, Kerstens Tódor.⁷⁶

Az újságírók elég részletesen közöltek olyan információkat, amelyekből az áldozatok anyagi helyzetére lehetett következtetni. Az írásokban szerepel, milyen értékeket loptak el, bár ezek a számok nyilván kétségesek. Leirer Amália kitarított nő volt, a híradások szerint jómódban élt, sok értékes tárgyát elvitték:

Egy háromkarátos briliánsgyűrűt, platina-foglalatban, egy platina karkötő-óra, ovális alakú, amelyet husz briliáns ékesített, egy masszív al-pakka kávéskanna, tejeskanna, cukordoboz, amelyet Leirer Amália a bécsi Argentor-művektől vásárolt, egy lakk retikül, egy hatalmas disznóbőr-bőrönd, amelyet a gyilkos valószínűleg arra használt fel, hogy ebbe rejtse el a. magával vitt értéktárgyakat. Eltűnt továbbá egy 36 személyes, hatalmas ezüst készlet.⁷⁷

Roscher Zsuzsannától nem vittek el semmit, mert nem volt vagyona, mindössze 500 korona készpénzt találtak nála.

Az áldozatul esett prostituáltak férfiakkal való kapcsolata nyilvánvalóan hangsúlyosan szerepelt a beszámolóokban. Leirer Amália kitarított nő volt, így neki biztosan volt szeretője: a holland származású Theodore Kerstens. 1921-ben ismerkedtek meg, a férfi házasságos ember volt, de állítása szerint szándékában állt elválni. Ezt a Pesti Napló

70 Százötven detektív hajszoja a rablógyilkost. *Friss Ujság*, 1926. III. 27. 1. o.

71 Hatvan detektív hajszoja Köhler Zsuzsa gyilkosát. *Az Est*, 1926. III. 27. 1. o.

72 Leirer Lőrinc ártatlan! *Friss Ujság*, 1925. III. 13. 2. o.

73 Okolicsányira súlyosan terhelő vallomások hangzottak el a tanúkihallgatások során. *Pesti Hírlap*, 1926. IV. 30. 6. o.

74 Rejtélyes nagyvárosi rémdráma a körút mögött. *Pesti Napló*, 1926. III. 26. 4. o.

75 Még mindig nincs nyoma a Kertész-utcai gyilkosnak. *Pesti Hírlap*, 1926. III. 27. 3–4. o.

76 A Cyklop-garage egyik lakásában klórral elkábítottak és a függöny zsinórával megfojtottak egy harmincöt év körüli volt artistanőt. *Esti Kurir*, 1926. III. 25. 4. o.

77 Két hónapig feküdt Teréz-körúti lakásában egy meggyilkolt leány. *Pesti Hírlap*, 1925. II. 20. 3–5. o.

így fogalmazza meg: „Az apa ... általában neheztelt rá, mivel átlépte a polgári formákat és egyelőre nem volt módjában, hogy összeköttesse hollandi barátjával törvényesítse.”⁷⁸ Nem egyértelmű, milyen volt Amália és a barátja viszonya. Az egyik szomszéd szerint rendszeresen veszekedtek, a holland férfi szidta a nőt és káromkodott, de a heves vitákat gyors kibékülés követte.⁷⁹ Az sem teljesen világos, Amália fogadott-e Kerstenssen kívül más férfiakat. Roscher férfikapcsolatai szintén zavarosak. Egyszer férjnél volt, de később elvált, a halálát megelőző időszakról azt állítja a sajtó, hogy kapcsolatban állt egy gyógyyszerésszel. Beszélnek egy rejtélyes francia férfiről is, de megerősíteni egyiket sem lehet.

Összegzés és következtetések

Két nő két különböző életúttal és életmóddal, akik mégis nagyon hasonló véget értek. Mindketten prostitúcióra kényszerülhettek, az egyikük nagyon rossz, sivár, míg a másik rendkívül jó körülmények között élt. Végül mindkét nő gyilkosság áldozatává vált. A korabeli sajtó arra törekedett, hogy minél több regényes és borzasztó részletet osszon meg az olvasóval, aki így valóban átérezhette a borzongást.

A magyar újságírók külföldi példákat követtek. Az Egyesült Államokban Helen Jewett ismert prostituált meggyilkolása és az ennek kapcsán keletkezett számtalan, fantáziákra és valóságelemekre egyaránt épülő sajtóhíradás vezetett az illusztrált bulvársajtó létrejöttéhez. Mary Rogers dohányáruslány és feltehetően kéjnő rejtélyes halála szintén médiakampány kiindulópontját jelentette. Mary újságcikkek, költemények és novellák főhősnője lett, feldolgozták az élete különféle részleteit, s végül romantikus, rejtélyes, véres kimenetelű drámát faragtak belőle (Srebnick 1997: 71). Helen Jewett olyan csinos, fiatal nőként bukkant fel a sajtóban, aki egyáltalán nem bánta meg, hogy prostituált lett (Cohen 1990: 375). Némely újság szerint veszélyforrást jelentett a férfiakra, s a gyilkosa valójában szívességet tett a társadalomnak azzal, hogy megölte (Cohen 1990: 388). A sajtóban hosszú évekig cikkeztek a gyilkosságokról, a hiányos információkat a sajtómunkások maguk pótolták ki. Ezek az ügyek alkalmat kínáltak arra, hogy olyan aktuális diskurzusok induljanak meg a közéletben, amelyek foglalkoztatták az olvasókat: ilyen volt az öngyilkosság, a születésszabályozás vagy éppen a házasságon kívüli szex kérdése (B. Nagy 2014: 17). Hasfelmetsző Jack gyilkosságsorozata felhívta a figyelmet Whitechapel tarthatatlan szociális helyzetére, a javítás szükségességére: a közvilágítás kiépítésére, a menedékhelyek és a munkahelyek létrehozására (Walkowitz 1982: 568).

A magyar sajtóban a prostituáltgyilkosságok bemutatása némileg különbözik az angol-amerikai mintától. Az a regényesség és rejtélyesség, amely Helen Jewett és Mary Rogers ügyében és különösen Hasfelmetsző Jack esetében felfedezhető, nálunk inkább csak Málnás Elza gyilkossága kapcsán jelenik meg. Nyilván a körülmények itt is megmozgatták a fantáziát: a holttestet egy kosárban találták meg a rakparton, és napokig eltartott, mire azonosítani tudták a tetemet. A bűntény pontos részletei, körülményei évekig izgalomban tartották a közvéleményt. Az általam vizsgált prostituálttörténetekben efféle regényes, filmre illő fordulatok nem szerepeltek, ugyanakkor – talán éppen valóságosságuknál fogva – alkalmasak a korabeli miliő felidőzésére.

78 Karácsony előtti vasárnap éjjel szúrta le Leirer Amáliát ágya előtt egy ismerőse. *Pesti Napló*, 1925. II. 20. 1. o.

79 Uo. 4.

Irodalom

- B. Nagy Anikó (2014): Emília, Erzsi, Elza. In: Perényi Roland, szerk. (2014): *Holttest az utazókosárban*, 9–21. o. Budapest: Kiscelli Múzeum.
- Cohen, Patricia Cline (1990): The Helen Jewett Murder: Violence, Gender, and Sexual Licentiousness in Antebellum America. *NWSA Journal*, vol. 2, no. 3, pp. 374–389.
- Márkus László (1977): *A magyar sajtó története*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat.
- Mátay Mónika (2003): Egy prostituált lemészárlása: a Város, a Nő és a Bűnöző. *Médiakutató*, 4. évf. 3. sz. 7–28. o.
- Perényi Roland (2012): *A bűn nyomában: a budapesti bűnözés társadalomtörténete*. Budapest: L'Harmattan.
- Perényi Roland, szerk. (2014): *Holttest az utazókosárban*. Budapest: Kiscelli Múzeum.
- Srebnick, Amy Gilman (1997): *The Mysterious Death of Mary Rogers*. Oxford University Press.
- Völgyi Réka (2020): Az utcaszögletek mártírjai. *Clio Műhelytanulmányok*, 1. sz. 5–80. o.
- Walkowitz, Judith R. (1980): *Prostitution and Victorian Society*. Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511583605>
- Walkowitz, Judith R. (1982): Jack The Ripper and the Myth of Male Violence. *Feminist Studies*, vol. 8, no. 3, pp. 542–574. <https://doi.org/10.2307/3177712>
- Walkowitz, Judith R. (1992): *City of Dreadful Delight*. Chicago: University of Chicago Press, <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226081014.001.0001>

Levéltári források

- HU BFL VII. 18. d. 4262/1925 Bolla János és társai orgazdászati ügye, 1926.
- HU BFL VII.101.c 1927/ 8399 Bolla József fegyenctörzskönyve
- HU BFL VII.101.c 1927/ 8641 Okolicsányi László fegyenctörzskönyve
- HU BFL VII.101.d 1930/5619 Saguly Ferenc rabtörzskönyve

Völgyi Réka levéltáros. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem alapszakán, majd levéltár mesterszakán szerzett diplomát. Jelenleg az ELTE Történelemtudományi Doktori Iskola Társadalom- és Gazdaságtörténet programjának hallgatója. Kutatási területe a nő- és prostitúciótörténet. 2019–2020-ben a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában dolgozott. 2020 áprilisa óta a Budapest Főváros Levéltára II. iratórész főosztályának munkatársa. Email: rekavolgyi@gmail.com